

Asia: VN/23901/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto hallituksen esityksestä.

Hallituksen esitys: Esityksessä ehdotetaan valmisteverotuslain menettelysäännösten täsmennystä ja joitain muita teknisiä tarkistuksia. Esitys siirtäisi alkoholin etämyynnistä koituvan verovelvollisuuden ostajan vastuulle silloin, kun myyjä ei ole noudattanut verovelvollisuuksiaan. Lisäksi myyjälle säädettäisiin alkoholin etämyyntitilanteissa velvollisuus antaa kuljettajalle Verohallinnon tunniste. Alkoholin etäostossa velvollisuus tunnisteen antamisesta olisi sen sijaan ostajalla.

Ehdotetun verouudistuksen tuotto-odotus on varsin pieni, vain 5 miljoonaa euroa vuosittain. Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa uudistuksen arvioitiin tuottavan 20 miljoonaa euroa vuosittain, mutta koska verovelvollisuuden siirtyminen ostajalle todennäköisesti vähentää etämyyntiä, tuottoarviota on korjattu alaspäin nykyisessä esityksessä.

Tiivistelmä SOSTEn kannasta: SOSTE kannattaa esitystä laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta. SOSTE on kuitenkin huolissaan Petteri Orpon hallituksen alkoholipolitiikkaa koskevasta uudistuskokonaisuudesta, jonka osa lausuttavana oleva esitys on. Alkoholipoliittisen sääntelyn purku tulee todennäköisesti lisäämään alkoholin kulutusta ja siitä koituvia haittoja. Uudistuskokonaisuuden vaikutukset ovat vastoin Maailman terveysjärjestö WHO:n asettamaa tavoitetta vähentää alkoholin haitallista käyttöä.

Alkoholin valmisteverotusta on kannattavaa täsmentää

SOSTE kannattaa esitystä laiksi valmisteverotuslain muuttamisesta. Koska alkoholin valmisteverotuksen tarkoitus on ohjata kuluttajien ja yritysten käytöstä suuntaan, joka on toivottavampi yksilöiden itsensä ja koko yhteiskunnan kannalta, on tärkeää, että valmisteveropohja on mahdollisimman tiivis. Uudistuksen ei myöskään arvioida lisäävän verovelvollisten tai viranomaisten hallinnollista taakkaa.

Ehdotettu muutos koskee pientä osaa kotitalouksista, sillä esityksessä mainitun kyselytutkimuksen perusteella noin 0,3 prosenttia suomalaisista osti vuonna 2023 alkoholijuomia verkkokaupan välityksellä. Esityksessä todetaan lyhyesti, että ehdotetulla muutoksella voi olla myönteisiä terveysvaikutuksia, jos alkoholin kokonaiskulutus vähenee muutoksen seurauksena. Tämä on kannatettavaa, mutta samaan aikaan Orpon hallitus on kuitenkin uudistamassa alkoholipoliittikkaa alkoholihaittojen näkökulmasta huolestuttavalla tavalla. Alkoholin myyntiä ja käyttöä on pidettävä suuressa määrin sosiaali- ja terveystieteiden kysymyksenä.

Alkoholipoliittisesta sääntelystä seuraa kansanterveydellisiä ja -taloudellisia hyötyjä

SOSTE näkee esityksen osana laajempaa alkoholin verotukseen ja myyntiin liittyvää uudistuskokonaisuutta, jota on kuvattu Orpon hallituksen hallitusohjelmassa. Tästä syystä SOSTE lausuu lyhyesti myös Orpon hallituksen alkoholipoliittisesta uudistuskokonaisuudesta.

Orpon hallitus suunnittelee alkoholikaupan sääntelyn vähentämistä. Alkoholin yleistymisen arkisissa ympäristöissä lisää paitsi alkoholin kulutusta myös siihen liittyviä haittoja, jotka kohdistuvat käyttäjän itsensä lisäksi muun muassa käyttäjän perheenjäseniin ja kollegoihin. Lisäksi alkoholin kulutuksella on merkittäviä kansanterveyttä ja -taloutta heikentäviä vaikutuksia esimerkiksi menetettyjen työpäivien ja heikomman työn tuottavuuden muodossa. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on arvioinut, että alkoholin käytöstä seuraavien sairauksien ja vammojen hoito aiheuttaa 4 prosenttia Suomen terveydenhuoltomenoista. Vuonna 2019 tehdyn tutkimuksen mukaan valtion alkoholimonopoli Alko vähentää alkoholin kulutusta 9 prosentilla, alkoholikuolemia 14 prosentilla ja haittakustannuksia 17 prosentilla (n. 1,9 mrd. €) vuosittain pääosin siksi, että alkoholin saanti on Alkon monopoliaseman vuoksi rajoitetumpaa.

Alkoholipoliittisen sääntelyn purkamisen vaikutuksia on arvioitu Suomessa aiemmin. Vuonna 2018 astui voimaan alkoholilain uudistus, jonka myötä alkoholin myyntiin liittyvää sääntelyä vähennettiin: päivittäistavarakaupat alkoivat esimerkiksi myydä aiempaa alkoholipitoisempia oluita ja juomasekoituksia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) selvityksen mukaan kyseinen uudistus lisäsi alkoholin tilastoitua kulutusta noin 3 prosentilla, minkä vuoksi se nosti alkoholikuolleisuutta yhteensä noin 450–630 henkilöllä vuosina 2018–2020. Hallituksen suunnittelema alkoholikaupan sääntelyn purku tulee todennäköisesti lisäämään alkoholin kulutusta ja siihen liittyviä haittoja entisestään.

Kyselyiden mukaan nykyiseen alkoholipolitiikkaan ollaan varsin tyytyväisiä. THL:n vuoden 2024 tammikuussa toteuttaman kyselyn vastaajista 57 prosenttia piti nykyistä alkoholipolitiikkaa sopivana ja 11 prosenttia kannatti alkoholipolitiikan tiukentamista. Vain 26 prosenttia vastaajista toivoi alkoholipoliittisen sääntelyn vähentämistä, mikä on 3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin edellisenä vuonna. Samassa kyselyssä yli puolet (55 %) vastaajista piti Alkolle annettua yksinoikeutta yli 5,5-prosenttisten alkoholijuomien vähittäismyyntiin hyvänä tapana rajoittaa alkoholihaittoja.

Hallituksen alkoholipoliittista uudistuskokonaisuutta on arvioitava myös siitä näkökulmasta, että Suomi on sitoutunut Maailman terveysjärjestö WHO:n kansainväliseen tavoitteeseen vähentää alkoholin haitallista käyttöä. Alkoholipoliittisen sääntelyn purkaminen päinvastoin lisää alkoholista koituvia haittoja, millä on kansanterveyttä ja -taloutta heikentäviä vaikutuksia.

Kunnioitavasti,

Otto Kyyrönen

Pääekonomisti

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Kyyrönen Otto
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry